

HERKÜL MİLLAS
24.03.2015
ZAMAN GAZETESİ

Romantikleşiyoruz galiba! İnsanlar, şövalyeler döneminde yaygın olan “onur” lafını çok sık kullanıyorlar.

Oysa dönemler değişti, onur adına düellolu meydan okumaları kaçınmayıp bile bile ölüme gitmek -çünkü kılıç kullanmasını veya ateş etmesini bilmeyebilirsiniz ve bu ayıp değildir- biraz tuhaf kaçıyor günümüzde artık. Hatta insana komik geliyor. Miguel de Cervantes, dört yüzyıl önce hicvetmişti romantik maceracılığı. Ta 1605-1615 yıllarında yazdığı dünya edebiyatının şaheseri Don Kişot romanında romantik kahramanı çok güzel çizmişti: Büyük idealleri olan, güzele, doğru olana ve hele onurlu olana inanmış bir insan gülünç oluyor. Çünkü dönemine ayak uyduramıyor. Herkes onunla gülüyor, kendini rezil ediyor.

Aradan yüzyıllar geçti bu tür romantik kahramanlar, belki de bu romanı okumamış olduklarından, yani cehaletten, değirmenlere saldırıyorlar.

Ama şansızdı Don Kişot (Don Quixote). Eğer Sancho Panza ona inanmamış olsaydı belki kahramanımız da atına binip o gereksiz ve yıkımına neden olan işlere kalkışmazdı. Ustasına yaverlik eden yandaşın varlığı, hayali bir dünyanın gerçek olabileceğini inandırıcı kılmıştı. Bence Don Kişot kadar Sancho da sorumludur bu romantik yalnızlıktan. Her ikisi, biri ötekine destek olarak birlikte seçtiler bu yalnızlık yolunu. Çünkü yalnızlıktır bu tür onurlu yolların vardığı yer.

'ONURLU YALNIZLIK SÖYLEMİNİ ÇOK DUYDUK'

Geçenlerde artık Atina'ya yerleşmiş olan Arnavut bir dostumuzla Yunanistan'ın şu an içinde bulunduğu yalnızlığı konuşuyorduk. Avrupa Birliği içinde 27 ülkeye karşı tek başına; ve tabii onurlu! Bana dedi ki dostumuz, "biz" (Arnavutları kastediyordu) "bu onurlu yalnızlığı iyi biliriz". Ve sonra ülkesinin bu yoldaki sürecini anlattı. Enver Hoca (1908-1985) ölümüne kadar kırk yıl Arnavutluk'un başında bulundu. 1940'larda önce Batılı ülkelerle, kapitalist ve düşmandırlar diye, ilişkileri kesti. Sonra komşusu Tito ile çatıştı; komünist rejime gereği kadar sadık kalmadı, revizyonist oldu diye. Sonra 1968 yılında Sovyetler Çekoslovakya'ya müdahale edince, Sovyetlerle ilişkileri askıya aldı, onlar da hain sayıldı; saldırgan, baskıcıdırlar dendi. Mao'nun ölümünden sonra sıkı ekonomik ilişkiler içinde olduğu Çin ile ilişkileri bozdu, Çin de artık Arnavutluk'a yardım etmez oldu. Sonunda dünyada kendi başına kaldı; ülke sınırlarını sımsıkı kapadı, kendi içine kapalı kaldı.

Bunları az çok biliyordum. Bu gelişmelerin çoğunu günbegün izlemiştim. Ve ne yalan söyleyeyim, Arnavutluk'u örnek alınması gereken onurlu bir ülke sayardım o yıllarda. Tek başına, ama haysiyetini ayaklar altına almadan; yalnız, ama alını ak! Benim de bir Don Kişot dönemim olmuş, anlayacağınız. Sonra her nasıl olduysa, dünyayı sarsan olayların dürtüsüyle, tökezleyip kafamı taşa vurunca, gözlerim başka şeyleri de görmeye başladı. Ama dostum geçenlerde başka şeyler de anlattı, bilmediğim. Meğerse Arnavutluk'ta dış düşmanlara karşı her atılan onurlu adımı, ülke içinde de artan baskılar izliyormuş. Bir yandan ülke ve sakinleri yoksullaşırken ve eski müttefikler karalanıp ötekileştirilirken yeni yeni iç düşmanlar icat ediliyormuş. Halk ikiye ayrılmıştı, rejime sadık olan iyiler ve karşı olan kötüler, diye. Ama karşı olanlar aynı zamanda, rejim karşıtı yabancı güçlerin maşası sayılıyormuş, yani hain. O ülkenin halkı için onurlu yalnızlık, yoksulluk ve baskı rejimi demektir.

Arnavut dostumuz, "çok kaygılıyım" diyordu, "Biz onurlu yalnızlık söylemini çok duyduk, bu

lafların ne anlama geldiğini de, nereye vardığını da biliyoruz. Dünyayı, ülkeleri, halkları ve genel olarak insanları dost ve düşman olarak iki karşı kamp olarak algılamanın sonuçlarını birebir yaşadık”, diyordu. “Konuşamaz ve eleştiremez olmuştuk. Birbirimize güvenemiyorduk. Kimin dost kimin hafiye olduğunu bilemiyorduk”. (Arnavutların da “hafiye” kelimesini kullandıklarını böylece öğrenmiş oldum – demek ki bu da ecdattan bir miras, ne yazık!)

BEDELİ BÜYÜK İTTİFAKLAR

Bugün dünyamızda çok az “bu tür” onurlu ülke kaldı. Kuzey Kore en ünlü olanı. Kriz içinde olan bir iki Orta ve Güney Amerika ülkesi de “onurlaşıyor” maalesef. Küba yalnızlıktan çıkmaya çalışıyor. Bir de yalnızlaşanların yeni müttefikler arayışları var ki, bu da çok acıklı bir manzara. Ötekileştirdikleri dünyada ve kendi yalnızlıklarını kendileri oluşturduktan sonra, olmadık ittifaklar aramak çıkmaz bir yol: bu yeni ittifakların bedeli yüksek oluyor. Yeni müttefikin çapı da, değeri de, ünü de, onuru da yalnızlaşmış ve zayıf düşmüş ülkelerinki kadardır. Borç içinde olanın çok yüksek faizle yeni borç alması gibi bir şey oluyor bu umutsuz dost arama çırpınmaları.

Don Kişot, bu yüzden aynı zamanda trajik bir kimsedir. Çırpındıkça batmaktadır. Sevgi ve takdiri aradıkça komik olmaktadır. İnsanlar ona kızmakta aynı zamanda. Oysa o kendini idealleri olan, bu yolda çaba gösteren, hatta fedakârlıklarda bulunan bir kimse olarak görmektedir. Kendisi için değil, başkaları için savaşmaktadır. Dostumun kendi ülkesinin hikâyesini anlatmasının nedeni “onurlu yalnızlık” sözünün sıkça duyulduğu Yunanistan’dı. Benim aklımda ise Türkiye de vardı. Bence yalnızlığın onurlusu da, onursuzu da zararlıdır. Meseleyi onura indirgemek, onu soyut, tartışılmaz, analiz edilemez kılmak demektir. Çünkü onur çok göreceli bir şey. Enver Hoca’nın sözde onurlu ülkesinden bugün geriye ne kaldı? Bir karanlık geçmiş, korku, şüphe, kaygı dolu insan ilişkilerinin anısı, kayıp yıllar, kocaman bir pişmanlık duygusu. Ve tabii ırkçılığı hatırlatan bir ötekileştirme dönemini.

Don Kişot nasıl onurlu olabilirdi diye düşünürüm arada. Belki, diyorum, daha önceki dönemlerde yaşasaydı, örneğin kendi hayal dünyasını on üçüncü yüzyılda yaşasaydı şansı daha çok olurdu. Veya bir tek Sancho Panza değil de koca kalabalıklar ona inansaydı mutlu hissederdi. Ama bu mümkün müydü on yedinci yüzyılda? Zor tabii. Geçiş dönemleri, bu tür çelişkili durumlar yaratır: Yeni olan henüz tam yerleşmemiştir, eskisi henüz tam bitmemiştir; Sancho Panza’lar bir yanda kalabalıkça hâlâ varlar, ama Cervantes türü kişiler de türemiş, hicvediyorlar. Bütün bunlardan bir ders çıkarmak gerekirse, sürpriz dolu heyecanlı bir geçiş döneminde yaşadığımızdır. Ama belki de bütün dünya tarihi “geçiş dönemi” dediğimiz yıllardan ibarettir.